

ПРОБЛЕМИ НАДАННЯ РЕАБІЛІТАЦІЙНОЇ ДОПОМОГИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМ В УКРАЇНИ

Олександр Анатолійович ІВАХНЕНКО,

*кандидат юридичних наук, адвокат,
партнер Адвокатського об'єднання «Скіф»,
<https://orcid.org/0009-0005-5494-8512>*

Юрій Володимирович ПАВЛИК,

*старший детектив Відділу детективів із
розслідування кримінальних проваджень у
інвестиційній сфері Підрозділу детективів
Територіального управління Бюро економічної
безпеки України у Волинській області,
<https://orcid.org/0009-0000-5728-5105>*

Проблеми надання реабілітаційної допомоги військовослужбовцям в Україні останніми роками набули особливої актуальності, адже десятки тисяч військовослужбовців під час російсько-української війни зазнали важких поранень, ампутацій, посттравматичного стресового розладу (далі – ПТСР) тощо. Тому питання лікування та реабілітації захисників України є одним з найнагальніших як для держави, так і для суспільства загалом.

Зауважимо, що наслідки бойових дій, фізичні та психічні травми, які отримують військовослужбовці під час виконання службових обов'язків, вимагають системного та комплексного підходу до їхнього відновлення. Раніше питання реабілітації військовослужбовців не отримувало належної уваги, однак сучасна ситуація демонструє нагальну потребу в розробці нових підходів і програм для ефективної реабілітації як фізичного, так і психологічного стану військовослужбовців. Так, більшість фахівців дотримуються думки, що ПТСР – це не психічний розлад, а фізичний стан. Це своєрідний парадокс, набір реакцій, котрі є як нормальними, так і ненормальними залежно від ситуації. Утім, питання про те, де проходить межа, досі залишається предметом професійних дискусій.

Реабілітаційна допомога для військовослужбовців охоплює кілька ключових напрямів: фізичне відновлення після поранень і травм, психологічна підтримка з метою подолання наслідків ПТСР, а також соціальна адаптація та інтеграція до цивільного життя. Система реабілітаційної допомоги в Україні, попри певний прогрес, стикається з низкою проблем, таких як недостатня кількість спеціалізованих закладів, брак кваліфікованого персоналу, обмежене фінансування та недостатньо розвинена законодавча база, яка б регулювала питання реабілітації військовослужбовців.

Розглянемо проблеми надання реабілітаційної допомоги та можливі напрями їх вирішення.

1. Нестача кваліфікованого персоналу. Система надання реабілітаційної допомоги військовослужбовцям України та кадрове забезпечення цього процесу повинні розглядатись як складова національної безпеки. Проблема підготовки кваліфікованих фахівців з фізичної, психологічної та соціальної реабілітації військовослужбовців наразі є критичною. В Україні існує обмежена кількість закладів, які надають освіту у сфері військової реабілітації. Крім того, багато фахівців не мають достатнього досвіду в роботі з пацієнтами, що зазнали як фізичних, так і психологічних бойових травм. Це призводить до низької ефективності реабілітаційного процесу і може затримати повернення військових до нормального життя.

Вбачається за необхідне підвищити рівень підготовки фахівців, впроваджуючи сучасні міжнародні методики фізичної та психологічної реабілітації. Наприклад, необхідна спеціалізація реабілітаційних центрів залежно від нозологічних форм захворювань та їхніх наслідків для надання високо-спеціалізованих реабілітаційних послуг [1, с. 71].

2. Недостатність ресурсів і фінансування. В умовах війни та воєнного стану основні державні ресурси спрямовані на оборону. Тому сфера охорони здоров'я та реабілітації часто залишається недофінансованою. Незважаючи на численні міжнародні програми підтримки, ресурсів все одно недостатньо для забезпечення належного рівня допомоги для всіх військовослужбовців. Багато реабілітаційних центрів працюють із застарілим обладнанням, що обмежує можливості для якісної допомоги пацієнтам. Для покращення цієї ситуації в Україні необхідно збільшити фінансування реабілітаційних центрів та оновити їхнє технічне забезпечення для забезпечення ефективних процедур. Зокрема, збільшити обсяги фінансування реабілітаційних пакетів Національної служби здоров'я України, які покривають відповідні витрати закладів, що мають договори з НСЗУ. Також слід надати військовослужбовцям можливість обирати заклад охорони здоров'я для подальшого отримання в ньому реабілітаційних послуг.

3. Медико-психологічна реабілітація. Військовослужбовці, які брали участь у бойових діях, часто повертаються з важкими психологічними травмами, які потребують спеціалізованого підходу до лікування. Проблема ПТСР та інших психологічних розладів у військових залишається малодослідженою в Україні. Багато військовослужбовців не отримують необхідної психологічної допомоги через брак фахівців, а також через стигматизацію ментальних розладів у суспільстві. Наразі однією з проблем є визначення тривалості (терміну) реабілітаційного циклу медико-психологічної реабілітації, в тому числі в реабілітаційних центрах, створених на базі санаторно-курортних закладів, у періодах післягострої та довготривалої реабілітації [1, с. 70]. Інша проблема – необхідність опрацювання питання стандартизації медичної допомоги шляхом видання методичних матеріалів, у яких слід ретельно виизначити диференційовані підходи щодо методів та засобів медико-психологічної реабілітації військовослужбовців з травмами опорно-рухового апарату, черепно-мозковою травмою та посттравматичним стресовим розладом у періодах післягострої та довготривалої реабілітації в умовах реабілітаційних центрів, створених, зокрема, на базі реабілітаційних відділень санаторно-курортних закладів [2, с. 40-42]. Також можливо за-

безпечити психосоціальну підтримку військових через організацію груп підтримки та роботу з сім'ями.

4. Соціальна інтеграція військових. Після завершення військової служби важливо забезпечити ефективну соціальну інтеграцію ветеранів, що включає професійну реабілітацію та допомогу у пошуку роботи. В Україні існують певні державні програми, спрямовані на підтримку ветеранів, однак їхня ефективність часто ставиться під сумнів через слабку координацію та брак індивідуального підходу. Військовослужбовці стикаються з труднощами в адаптації до цивільного життя, особливо якщо реабілітаційні заходи не забезпечують комплексного вирішення їхніх проблем. Тому важливо розробити та впровадити програми соціальної реінтеграції, що забезпечують ветеранам можливості для професійної адаптації та повернення до цивільного життя.

5. Координація і комунікація під час надання реабілітаційних послуг. Незважаючи на наявність багатьох державних, волонтерських та міжнародних організацій, що надають допомогу, ефективна координація між цими структурами є проблемною. Відсутність єдиної системи моніторингу та обміну інформацією між різними структурами ускладнює доступ військових до необхідної допомоги. Це призводить до того, що частина військовослужбовців не отримує реабілітації або ж стикається з бюрократичними перешкодами. Крім того, через відсутність системної координації між державними та приватними установами, військовослужбовці часто не мають доступу до комплексної допомоги. Тож важливо поліпшити координацію між державними органами, медичними установами, громадськими організаціями та міжнародними партнерами для ефективного обміну інформацією і ресурсами.

Однією з важливих складових якісної реабілітації є побудова ефективної комунікації між госпіталями та реабілітаційними установами, що здійснюють реабілітацію у післягострому та довготривалому періодах, зокрема, у вигляді періодичної підтримуючої реабілітаційної допомоги. Тому вважаємо, що стандартизація медичної допомоги та використання простих та валідних шкал, сприяла б підвищенню ефективності та якості реабілітаційних заходів в різних періодах реабілітації [1, с. 71].

6. Впровадження індивідуального підходу, особливо в аспекті психологічної підтримки, яка має бути невід'ємною частиною реабілітаційної програми кожного військовослужбовця. Як відомо, розвиток ПТСР після травматичної події залежить від індивідуальної стресостійкості. Наприклад, втрата в підрозділі впливає на кожного військовослужбовця по-різному. ПТСР зазвичай розвивається у тих, хто був близький до постраждалих або відчував безсилля перед ситуацією. Випадки зради, як-от неправильні рішення командування або дружній вогонь, можуть погіршити стан. Однак сильне лідерство, згуртованість і моральний дух знижують ризик ПТСР, тоді як відсутність цих факторів навпаки підвищує його. Однак найсильнішим фактором, що сприяє відновленню військовослужбовця, який повертається додому, є рівень підтримки близьких.

Надання реабілітаційної допомоги військовослужбовцям є важливим елементом підтримки військових як під час, так і після участі у бойових ді-

ях. В Україні ця система стикається з низкою суттєвих проблем, зокрема нестачею ресурсів, кваліфікованих фахівців та координації між надавачами послуг. Вирішення цих питань є критично важливим для забезпечення повноцінної реабілітації військових та їх успішної інтеграції в мирне життя. Тож держава має зробити все, щоб забезпечити військовослужбовцям, ветеранам війни та їхнім родинам ефективні інструменти підтримки: соціально-психологічну, медичну, фізіологічну реабілітацію та адаптацію.

Список використаних джерел:

1. Заболотна І. Б., Гуца С. Г., Балашова І. В., Безверхнюк Т. М. Проблемні питання медико-психологічної реабілітації військовослужбовців в Україні. *Вісник проблем біології і медицини*. 2023. № 2(169). С. 64-74.

2. Бабов К. Д., Бабова І. К., Заболотної І. Б., Плакіда О. А., Балашова І. В., Волянська В. С. та ін. Реабілітація військовослужбовців з травмами опорно-рухового апарату та черепно-мозковою травмою в умовах санаторно-курортних та реабілітаційних закладів. Одеса: КП ОМД, 2022. 57 с.